

SPIRITISME I NÆVNINGETINGET*

AF PETER GARDE

På det hotel, hvor et engelsk nævningeting i 1994 havde måttet indlogeres, da nævningerne ikke straks havde kunnet tilendebringe voteringen i en sag om et brutalt rov- og dobbeltmord, begyndte ud på aftenen et par af nævningerne at tale om muligheden for at få sandheden for dagen ved hjælp af et "oui ja"-bord, den tekniske betegnelse i England for et bord, som anvendtes ved en spiritistisk seance til opnåelse af budskaber fra afdøde personer ("oui" og "ja" er blot de franske og tyske gloser for "ja"). Bl.a. de to udkommanderede vagtmestre afviste skarpt ideen, men ukendt for resten af nævningerne mødtes nævningeformanden og tre kvindelige nævninger sent på aftenen på et værelse og improviserede en seance med et almindeligt bord ved hjælp af papirstykker med alfabetets bogstaver og et glas som viser, idet alle fire placerede en finger på glasset, som bevægede sig imod et bogstav ad gangen – senere også cifre – hvorved "budskaber" fremkom, hvordan det nu kan forklares¹). Herunder identificerede en ånd sig på spørgsmål fra formanden som det ene mordoffer, angav tiltalte som gerningsmand, besvarede en del spørgsmål om enkelte beviser, i øvrigt fejlagtigt med hensyn til mordvåbnets tilstedeværelse, og opfordrede sluttelig de tilstedeværende til at "vote guilty tomorrow". Formanden tog notater hele tiden, medens kvinderne var ilde berørte, en af dem grædende. De var klar over, at det var gået for vidt, og ophørte. Trods indbyrdes tavhedsløfte hørte andre nævninger, derimod ikke vagtmestrene, om seancen ved morgenmaden. Ved den genoptagne votering stemte alle for at finde tiltalte skyldig, uden at interventionen fra det hinsidige omtaltes, og dommeren idømte tiltalte to gange livsvarigt fængsel. Efter det ultrakorte referat af de overvældende beviser kan udgangen ikke have undret nogen.

Kort efter beskrev en nævning – ikke en af de fire – det forefaldne i en redegørelse til sin advokat, og forsvareren appellerede. Der opstod nu et interessant intermezzo, utvivlsomt det retsligt vigtigste element i sagen, nemlig at appelretten ikke kunne indskride uden større klarhed om det passerede; ophævelse og hjemvisning på grundlag af en enkeltstående ubestyrket anmeldelse er jo en umulighed, men det var et spørgsmål, om retten overhovedet kunne undersøge forholdet uden at kollideres med de meget strenge regler om "Contempt of Court", som generelt forbyder enhver undersøgelse af eller videregivelse af oplysninger om, hvad der er sagt og gjort under nævningernes votering. Med støtte i en lang række domme afviste "Court of Appeal" appellansens anbringender om, at "the court cannot be in contempt of itself", altså at retten selv kunne beslutte at gennembyrde forbudet og herunder efter sagens natur gå nærmere ind på eventuelle uregelmæssigheder omkring voteringen. Et støtteargument tilbagevistes med en sarkasme i ordvalget,

* For materiale takker jeg hjerteligt Patricia Howse, Serious Fraud Office, og Det danske Center for Menneskerettigheder.

som jeg ikke ville vove, hvis jeg ville bevare et godt forhold til vedkommende advokat (“The argument ... can most charitably be described as tenuous”). Engelsk retspraksis viser, at medens mistanke om udefra kommende påvirkning af nævningetinget efterforskes med alvor og strenghed, f.eks. i en sag, hvor en nævning foretog opkald fra nævningeværelset på sin mobiltelefon, foretages aldrig undersøgelse af, hvad der er sket mellem nævningerne indbyrdes, ej heller på grundlag af de mest nærgående antydninger om uregelmæssigheder. De gamle vandreanekdoter om nævninger, som afgører særlig vanskelige sager ved at slå plat og krone eller lege “so i hul”, er kun anekdoter; de kan aldrig bevises. I den aktuelle sag fandt retten dog et smuthul, som muliggjorde en nærmere undersøgelse, nemlig at hotelopholdet ikke er en del af voteringen og derfor ikke er omfattet af kravet om total hemmeligholdelse, utvivlsomt med rette.

Beedigede erklæringer fra alle nævninger og vagtmestre indhentes herfra, hvorefter det skildrede begivenhedsforløb fremtrådte med klarhed. Medens anklageren stavede imod brodden og hævdede, at seancen kun var en selskabsleg i drukkenskab uden praktisk betydning, gøre forsvareren gældende, at de fire – og allerede det forhold, at en mindre del af nævningerne handlede isoleret, er en rettergangsfejl – enten foretog et forbudt eksperiment eller forsøgte at opnå oplysninger uden om det fremlagte bevismateriale. Om dette var håbløst eller ej, afhang af ens eget syn på det okkulte, men i hvert fald gjorde de fire gældende at have modtaget sådanne oplysninger, som de havde taget alvorligt og var blevet påvirkede af. Retten fulgte stort set forsvaret: “Skønt mange, måske de fleste, ville anse forsøg på at kommunikere med de døde som formålsløst,” var det utvivlsomt, at de fire rettede spørgsmål til mordofferet og angiveligt modtog svar. Afgørende var ikke, om svarene kom fra den døde, men om nævningerne troede det eller dog influeredes af disse svar, hvilket var indiceret. Der var ikke tale om den tilladte indflydelse fra den ene nævning over for den anden, men om åbenbaringer angiveligt fra en ydre autoritet, “however specious”. Herefter ophævedes dommen, og sagen hjemvist.

Mindre end en måned efter fandtes tiltalte på ny skyldig og idømtes den samme straf, tilsyneladende alene ved jordiske midler, og herefter kunne den bizarre sag offentliggøres²).

Kunne det være sket i Danmark? Efter min opfattelse under ingen omstændighed, og jeg refererer ej heller sagen som et argument imod nævningeinstitutionen i dens danske udformning. Den fastlandseuropæiske indirekte udpegning af lægdommere gennem en indledende udvælgelse – i Danmark gennem de såkaldte grundlister – sikrer en bedre kvalitet hos de udpegede end i den angelsaksiske verden, hvor nævningerne udvælges efter ren lodtrækning f.eks. på grundlag af valglisterne³). Men derudover synes spiritisme og deslige trosforestillinger at græsse langt mere i England, hvor også fremtrædende personer har været overbeviste spiritister f.eks. Sherlock Holmes’ skaber Sir Arthur Conan Doyle, end i Danmark, hvor antallet af spiritister angives så lavt som under tusinde mod ca. 25 millioner i hele verden⁴). Den folkelige danske opfattelse af spiritisme i ouija-bord

varianten er formentlig i høj grad farvet af Madame Melloni og andre afslørede bedragerere.

I øvrigt hindrer dansk ret ikke undersøgelse af eventuelle misligheder i nævningeværelset. Hemmeligholdelsesreglen i rpl. §895, stk. 6: "Om rådslagnin-gen og afstemningen skal der iagttages tavshed. Meddelelse herom må i intet til-fælde optages i pressen eller på anden måde ske offentligt. Overtrædelse af disse bestemmelser straffes med hæfte." – kan ordlyden, særlig 2. pkt., ikke hindre en sådan undersøgelse. Udkastet af 1899 til lov om strafferetsplejen §286, stk. 4, svarer til nugældende §895, stk. 6, 1. og 3. pkt.; motiverne sp. 174 udtaler, at reg-len om tavshed ikke udelukker, at "det efter Omstændighederne endog vil kunne være en Nævningepligt f.eks. straks at beklage sig til Rettens Formand over den Maade, hvorpaa Raadslagningen og Afstemningen er foregaaet". Medens jeg er overbevist om en undersøgelses lovlighed, er der, jeg fristes til at sige selvfølgelig, ingen praksis, og de gængse procesfremstillinger er tavse herom.

I norsk praksis er tavshedspligten – her også som forbud mod vidneafhøring af nævninger ("lagrettede medlemmer") om voteringen og afstemningen – ikke opfattet som et forbud mod afhøring af nævninger for at bringe på det rene, om der forelig-ger fejl ved sagsbehandlingen, i hvert fald ikke når forklaringen fremkommer frivil-ligt⁶⁾.

I en endnu uafsluttet sag for de europæiske menneskeretsorganer⁶⁾ er svagheden ved "Contempt of Court"-reglen vist på dramatisk måde: Under en sag imod en farvet tiltalt afbrød nævningerne voteringen og overgav i retssalen dommeren en seddel med teksten "Jury showing racial overtones. 1 member to be excused". Dommeren formanede nævningerne længe og grundigt og fik to gange senere lej-lighed til at belære nævningerne i anden sammenhæng uden at modtage lignende budskaber. Herefter fandtes tiltalte skyldig og idømtes fængsel i 6 år for røveri. Efter forgæves appel, hvorunder domfældte gjorde gældende, at dommeren burde have foretaget en eller anden undersøgelse i anledning af sedlen fra nævningerne, indgaves en klage til menneskeretsorganerne i Strasbourg. Ganske vist har Kom-missionen med otte stemmer mod tre fundet, at rettergangen var retfærdig efter dommerens omhyggelige belæring og den manglende gentagelse af klagen ved senere lejligheder – en klage om diskrimination afvistes eenstemmigt – men kla-gen er erklæret "admissible", og jeg er ikke på forhånd totalt overbevist om, at Domstolen vil nå samme resultat. Jeg har fuld forståelse for, at dommeren ikke på det spinkle grundlag lod hele sagen gå om, men lovens sidste og i dette tilfælde måske rigtige løsning, udelukkelse af 1, 2 eller højst 3 nævninger, burde måske have været forsøgt. At "contempt"-reglerne i realiteten umuliggør dette, er givet-vis en perfekt undskyldning for dommeren internt, men fritager ikke staten for mulig kritik i Strasbourg, hvis denne i øvrigt er indiceret. Young-sagen fremdroges i øvrigt af den engelske regering som et integrerende led i den praksis, hvorved nærmere undersøgelse af voteringen er udelukket.

Den kendte danske Schouw-Nielsen sag fremdroges fra begge sider⁷⁾. I denne sag medførte en stærkt ensidig forklaring fra et sagkyndigt vidne ikke kritik, idet den grundige og gode retsbelæring genoprettede balancen. Jeg er dog i den aktuelle sag enig med forsvaret om, at sammenligningen halter, idet vidneforklaringen i den gamle sag afgaves i et åbent retsmøde, således at retsformanden vidste, hvor meget der var nødvendigt, hvilket ikke gælder her, hvor dommeren kun har den ikke helt let forståelige seddel.

Også uden mistanke om forstyrrelse fra åndernes verden kan det hermetisk lukkede nævningeværelse således skabe vanskeligheder!

Noter:

- 1) Allerede i 1873 forklarede fysikeren Faraday borddansen som udslag af deltagernes nervøse spænding i samme retning jfr. Salmonsens Konversationsleksikon (2. udg.), bd. XXII p. 31.
- 2) R.v.Young, *The Weekly Law Reports* 7. April 1995, p. 430 ff.
- 3) Garde: Om nævninger med særligt henblik på den norske reform, UfR 1994 B p. 119 ff. (p. 120 med henv.).
- 4) Johannes Aagaard i *Håndbog i Verdens Religioner*, 1982 (1. udg. 1960), p. 143. Kyn-dige theologer i min vennekreds har udtalt sig tilsvarende.
- 5) Johs. Andenæs: *Norsk Straffeprocess* (2. utg., 1994), bd. I p. 212 med henv. til retspraksis.
- 6) Sag nr. 22299/93, David Gregory mod United Kingdom, formalitetsafgørelse af 5. april 1993, kommissionsrapport af 18. oktober 1995.
- 7) Sag nr. 143/57, afgjort 15. marts 1961, *Yearbook* 4, p. 568.

Adresse: Dommer Peter Garde
Hillerød Kriminalret
Torvet 3-5
DK-3400 Hillerød